

Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie
Disciplina Istoria mentalităților

REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT
CU TITLUL

**CONDIȚIA INTELECTUALĂ A FEMEII ÎN TRANSILVANIA
SECOLELOR XIX ȘI XX
IMAGINE ȘI REPREZENTARE**

Conducător științific

Prof. univ. dr. Doru Radosav

Doctorand

Ileana Vlassa

Cluj- Napoca 2013

CUPRINS

Introducere	4
Societate și educație	9
Educația aristocratelor.....	9
Educația burghezilor.....	11
În spatele ușilor închise- saloanele doamnelor.....	13
Dincolo de norme: intelectuale.....	15
Educația țăranilor.....	16
Învățarea libertății.....	18
Perspective impuse de comunism: femeia politician și femeia inginer.....	22
Tradiționalism, feminism și antifeminism în dialogul despre educație	26
Femeia instruită- stăpână a casei.....	29
Capcanele educației feminine.....	31
Învățământul ca oglindă a stării sociale.....	35
Pedagogia transilvăneană și statutul femeii educate	39
Pedagogi ai secolului XIX.....	40
Secolul XX- școala transilvăneană între herbartianism și decrolysm.....	66
Problema coeducării sexelor	70
Învățământul destinat femeilor din Transilvania	80
Legi, proiecte și reforme.....	80
Școli, manuale și programe școlare.....	111
Învățământul preșcolar.....	112
Învățământul primar și supraprimar.....	116
Învățământul secundar.....	134
Învățământul pedagogic.....	139
Învățământul profesional.....	147
Învățământul agricol.....	149
Învățământul comercial.....	153
Învățământul particular.....	158
Învățământul superior.....	159

Discursul jurnalistic referitor la condiția intelectuală a femeii.....	178
Publicații periodice din secolul al XIX-lea.....	178
Mass-media în secolul XX.....	201
Extremele ideologice și statutul femeii instruite.....	220
Discursul de extremă dreaptă.....	220
Discursul comunist.....	230
Tipologii intelectuale feminine.....	246
Biografii definitorii pentru tipologiile intelectuale feminine.....	247
Scriitoarea- Constanța Hodoș.....	247
Artistul plastic- Elena Popea.....	251
Profesoara- Raluca Ripan.....	258
Cercetătoarea- Zsófia Torma.....	267
Feminista -Marie Stritt.....	272
Vorbind despre sine- jurnale, memorii, corespondență, interviuri.....	278
Jurnalul Eleonorei Slavici.....	280
Jurnalul de călătorie al Adelei Xenopol.....	285
Memoriile și corespondența Anei Voileanu Nicoară.....	289
Jurnalul Martei Rădulescu.....	296
Interviul acordat de Veturia Goga Ecaterinei Oproiu.....	301
Creația artistică și literară- femei subiect și femei autor.....	306
Concluzii.....	338
Anexa	
Surse	
Bibliografie	

Literatura dedicată condiției femeii este enormă, atât ca vastitate, cât și număr și puncte de vedere ale abordărilor. Există viziuni sociologice, ce vorbesc despre poziția femeilor în organizarea socială, despre diferențele de tratament între femei și bărbați în societate, descrieri filosofice despre ceea ce înseamnă "Femeia", interesate de relația dintre rolul ei în lume (valorile și cerințele specifice pe care le impune exteriorul) și ceea ce propun cele care sunt chiar subiectul discuției, abordări psihologice, ce încearcă să definească caracterul și trăsăturile morale "feminine" și consecințele interacțiunii între individ ca posesor al acestui tip de caracter și grupul social, abordări statistice, bazate pe cei doi indici compoziți: al dezvoltării umane (duratei de viață) și al participării la decizie (în special economică)- ambii reflectând diferențele de gen, abordări juridice ce urmăresc variatele forme legislative de discriminare pe motive de sex, abordări economice care focalizează asupra unor subiecte precum accesul la resurse, salarizarea și exercitarea puterii la locul de muncă, dezechilibrele provocate în anumite sectoare profesionale și meserii dominate de un sex sau altul și, nu în ultimul rând, abordări borderline, așa cum sunt teoriile carierei, care fac apel la toate domeniile științei, de la biologie la matematici în încercarea de a structura modele-tip de discriminare, intenționată sau nu, în dezvoltarea intelectuală și exercitarea profesiilor de către femei atâta timp cât maternitatea e privită ca un handicap.

Abordările istoriografice românești, timide și sporadice în a doua jumătate a secolului XX, în special în anii 70, când noua politică de partid încurajează demersuri științifice ce trebuie totuși să se ghideze după preceptele ideologice ale momentului (Paraschiva Căncea, Stana Buzatu, Ecaterina Deliman, Elena Dunăreanu, Gall Erno, Elena Georgescu, Ana Gluvacov, Stela Iancu, Eugenia Glodariu), se multiplică exploziv în perioada 1990- 2010. Aproape o terra incognita pentru istoriografia românească, istoria femeilor devine unul dintre cele mai generoase domenii de cercetare prin multitudinea de aspecte și detalii ce trebuie și pot fi urmărite: viață cotidiană, implicare politică, rol social, mișcare de emancipare, personalități, etc., toate acestea dovedind parțialitatea studiilor anterioare care fac abstracție de o bună parte a populației, focalizând exclusiv asupra bărbaților ca unici creatori de istorie și actori ai evenimentului istoric. Chiar și atunci când referirile se fac la "societate"- concept asexuat în sine- imaginea proiectată are conotații masculine.

Autorii studiilor de gen consideră că este timpul revizuirii unei bune părți a istoriei ultimelor două secole, perioadă în care conștiința colectivă este atât de influențată de mass media, căci se pune problema posibilității unei gândiri în imagini, evidente sau sugerate, chiar a unei logici a imaginilor, mai complexă și totuși mai accesibilă decât gândirea noțională. Democrația politică a epocii media face necesar accesul la un discurs istoric comun, independent de diferențele educaționale și lingvistice.

Problema surselor este una majoră. Eterogene și extrem de fărâmițate, de foarte mică întindere (documente aparent insignifiante, mențiuni despre femei într-un ocean de date referitoare la bărbați, mixul statistic sub formula “bătrâni, femei, copii”, etc.), fac cercetarea extrem de anevoioasă. În “căutarea timpului pierdut”, încercările de recuperare istorică fac apel la colective largi de cercetători care, în lipsa unor abordări anterioare care să fi format deja o cale mai bătătorită a studiului, se transformă în adevărați arheologi ai problemei, astfel că, majoritatea lucrărilor care se doresc de referință sunt de fapt corpusuri de subiecte tratate, aducând mai degrabă cu niște culegeri de articole, fără ca acest lucru să le diminueze importanța. Este cazul unor lucrări precum “Despre femei și istoria lor în România”, coordonată de Alin Ciupală, “Viața cotidiană în comunism”, volum coordonat de Adrian Neculau, “Femeile în România comunistă”, coordonat de Liliana Olteanu, sau lucrările apărute la Cluj: “Prezențe feminine. Studii despre femei în România” și “Condiția femeii în România în secolul XX”. Recuperarea unor valoroase surse privitoare la acțiunile feministe românești este făcută de Ștefania Mihăilescu în cele două antologii de texte ale sale dedicate istoriei feminismului românesc, ca și de lucrarea Ghizelei Cosma, “Femeile și politica în România”.

Surse bibliografice importante pentru condiția de gen a femeilor din Transilvania sunt și lucrările referitoare la istoria femeilor din Ungaria, iar istoriografia maghiară este și ea generoasă la acest capitol. Puternicul centru de studii de gen al Universității Central Europene din Budapesta publică, tot după 1990, lucrări de referință privind istoria femeilor în relație cu cea statală, cu mișcările sociale, cu organizațiile transnaționale, cu socialismul și comunismul, cu dezvoltarea economică, războiul și violența, cu istoria națională și naționalismul. Andréea Pető, profesoară la universitatea din Miskolc, autoare a “Nohistoriak” și editoare a volum de anvergură dedicat femeilor din Europa centrală și orientală, acad.dr.

Keri Katalin cu ale sale lucrări privitoare atât la situația femeilor , căile de educare a acestora și personalitățile feminine, Anna Fabri, editor a unei antologii de articole privitoare la chestiunea feminină, Beata Nagy, Susan Zimmerman și Lajos Orosz, cercetători ai mișcării feministe maghiare, reprezintă doar câteva nume din grupul celor care s-au aplecat asupra problemei.

Folosind aceleași tipuri de surse ca și autorii mai sus menționați (fonduri de arhivă, acte oficiale, legislație, programe și manuale școlare, corespondență, jurnale și memorii publicate sau rămase în forma manuscrisă, articole de presă, emisiuni radio-tv, opere de artă, literatură și opere cinematografice, discursuri politice și articole scrise la comanda politică, literatură pedagogică, etc.), lucrarea de față încearcă să se oprească nu atât asupra accesului femeii din Transilvania la educație, cât la felul în care este privită, încurajată sau, dimpotrivă, împiedicată, oficial sau neoficial, în demersul său și felul în care rezultatul final al strădaniilor de emancipare intelectuală este acceptat, apreciat, respins sau integrat de societate.

Analizând discursul și încercând să îl atribuie mentalului colectiv, lucrarea are limite pe care le recunoaște și de care se lovește. Teritoriul în care se mișcă cercetarea este plin de fapte și idei la care este obligată să își adapteze instrumentele. Or, la o extremitate a acestui teritoriu, consensul, chiar relativ, nesigur și problematic, scapă ca atare cercetării. Cu cât este mai pregătită să demonteze fenomenul asentimentului general, să analizeze raporturile de forțe care se echilibrează, să descrie acordurile de conjunctură ale unor habitusuri independente, cu atât se dovedește mai incapabilă de a da seama de consensul în sine. Analiza în factori și facțiuni are drept rezultat, și poate drept finalitate, spulberarea ideii că ar putea exista un asentiment general asupra vreunei teorii emise în legătură cu necesitatea și finalitatea educației feminine. Ideea că în unele cazuri mulțimea anonimă vorbește într-un glas unanim este o utopie, căci o abordare directă dovedește contrariul. Atâta timp cât indivizii spun rar “eu” fără să fie constrânși, ci se refugiază în “noi”, cercetarea nu are de a face cu un corpus de idei dat, ci cu un consens problematizat. Atunci când pare să existe, consensul este mereu suspect de a nu fi spontan și de a ascunde puterea și abuzurile ei, dar atunci când lipsește, e totuși invocat teoretic, ca orizont în numele căruia aceste abuzuri să poată fi denunțate. Privirea asupra acestor două secole de idei și de fapte ce derivă din ele

este în același timp retrospectivă și prospectivă, căci discursul ce aparține trecutului interesează și pentru viitorul pe care îl conține ca promisiune- procesul istoric de definire a condiției intelectuale a femeii are la bază nu o esență, așa cum greșit se afirmă, ci o luptă- el nu se instaurează decât în mica măsură ca patrimoniu, ci proiectează în viitor moștenirea trecutului cu intenția de a o nega. Deoarece lucrarea vorbește despre un proces care se află încă în derulare, concluziile sale pot fi aplicate doar unor capitole *aparent* epuizate, căci este greșit a extrapola un habitus imprecis și a ne ralia anticipat ideii unei umanități reconciliate asupra acestui subiect, atâta timp cât identitatea sa viitoare nu are cum să fie cunoscută.

Educație și societate

Secolul XIX propune o imagine idealizată a femeii, tinerele epocii victoriene fiind subiectul unei educații care vizează cu precădere inducerea rolului de viitoare soții. Modelul englez al reginei Victoria de mamă exemplară, dedicată în totalitate educației copiilor săi, cunoaște o propagare rapidă în tot spațiul european, comportamentul bazat pe o morală burgheză al acesteia fiind excepția de la regula “răcelii” aristocratice dintre părinți și progenituri. Revoluția industrială aduce în prim-planul social o clasă în continuă dezvoltare, cetățeană prin excelență, care consideră prosperitatea financiară un drept devenit sacru. Averele fiind interesul major al acestei clase mijlocii, buna reputație socială e menținută printr-o austeritate care nu lasă loc niciunui sentiment. Deoarece căminul devine refugiul care întărește unitatea familiei formată din părinți și copii, unde individul e respectat și sufletul se purifică și, în același timp, spațiul privilegiat unde se transformă valențele acordate educației, se face trecerea de la educația aristocratică rigidă și garantă a autorității, la maniere educative bazate pe afecțiune. În numele acestei afecțiuni și tandreți, mamele preferă să își crească fetele acasă, căci în acest mediu pot fi dezvoltate căldura și modestia care au atâtă căutare. Educația domnișoarelor pleacă de la intențiile imuabile ale divinității care a creat-o pe Eva diferită de Adam, esența feminină definindu-se prin calitățile specifice naturii femeii. Atâta timp cât sexului masculin îi sunt atribuite vigoarea, inteligența și autoritatea, se așteaptă ca femeia să fie pasivă, supusă și devotată. Cunoștințele pe care trebuie să le aibă sunt dedicate din start viitorului lor rol de mame, astfel că se pune accent pe știința vieții, comportament, pietate și pe artele de agrement.

Întotdeauna o regulă cunoaște excepții. Personalismul, incipient, dar nedefinit oficial în secolul al XIX-lea, este intuit de o parte dintre intelectualii transilvăneni care, prin filiera gândirii kantiene, se alătură ideii că persoana este valoarea supremă și recunosc, înglobând ambele sexe, că la baza existenței umane se află o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu atributele personalității și subordonate lui Dumnezeu. Familii de clerici, de profesori și funcționari renunță la canoanele conform cărora activitățile intelectuale, considerate masculine, sunt interzise femeilor, a căror educație ar trebui să aibă o finalitate exclusiv practică și utilitară. Accesul tinerelor din familiile intelectuale la bibliotecile părinților, cooptarea lor în activitățile de cercetare ale taților sau fraților, le transformă treptat în femei-intelectual care se bucură de recunoașterea celor din jur. Autodidacte la început, femei precum Zsófia Torma, a cărei cercetări de arheologie și studii de etnografie au fost bine cunoscute în lumea științifică a epocii (aspect dovedit de bogata sa corespondență-peste trei sute de scrisori- cu nume de marcă ale vremii precum: Heinrich Schliemann, Eduard Sayce, F. Haverfield, Julius Jung, Eduard Krause, Albert Voss, M. Munch, Paul Reinecke sau Johannes Ranke) și sunt valorificate și astăzi, sau Luise Gottschling, profesoară și meteorolog șef al stației din Sibiu între 1918 și 1947, își încep carierele alături de părinți, remarcându-se apoi prin propriile cercetări, publicate inițial în revistele de specialitate și mai apoi cuprinse în opera științifice de sine stătătoare. Lor li se adaugă Maria Cunțan, Constanța Hodoș, Gulácsy Irén, Berde Mária Júlianna, Anna Schuller-Schullerus, Gerda Mieß, Elena Popea sau Trude Schullerus, care deschid ușa „casei de păpuși” și se prezintă societății prin opere scriitoricești sau plastice, întipăririndu-se în conștiința colectivă ca pioniere ale producției intelectuale feminine transilvănene.

Învățământul destinat femeilor din Transilvania

Primul război mondial provoacă o pauză majoră în ordinea socială și familială, cu deschiderea de noi ocupații pentru femei. Această experiență a libertății, a conștientizării propriilor capacități și a independenței economice dă femeilor căi noi de învățare, individuale și colective. În anii ‘30 accesul femeilor la învățământul secundar și chiar superior crește considerabil. Cu toate acestea, în ciuda imaginii femeii emancipate simbolizate cu părul scurt și bărbătesc, în ciuda obținerii dreptului de vot și accesului la universitate, viața de zi cu zi a majorității se schimbă prea puțin și idealul gospodinei

persistă, chiar dacă multe femei lucrează. România interbelică opune rezistență atât modelului american, cât și celui sovietic de emancipare. Nazismul accentuează însă dominația masculină în societate, planurile propuse oferind exemple de asociere a unui anumit modernism și anti-feminism. Viziunea legionară oferă femeilor un mijloc de exprimare pseudopolitic pentru unicul scop de a organiza sfera lor internă.

Avantajul educației cu finalitate practică obligatorie dedicată femeilor în România interbelică face ca la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, odată cu instaurarea viziunii comuniste asupra rolului învățământului, educația tinerelor să nu fie major afectată așa cum este cea a băieților. În momentul ciocnirii modelului economist care plasează pe primul plan formarea lui “homo economicus” și a celui umanist al lui “homo humanus” se decide pregătirea tinerilor pentru viața economică în detrimentul celei spirituale, ideea de piesă perfect integrată în mecanismul social prevalând în fața celei a dezvoltării armonioase a individului. Școala funcțională, utilă inserției socioprofesionale, e preferată celei “dezinteresate”, cea integrativă, care inserează social și economic, fiind considerată mai utilă decât cea emancipatoare, care individualizează și eliberează pe plan intelectual și cultural. Anii ‘60 aduc o nouă formă de abordare a problemei prin transformarea producției în bază a educației, concepția cunoscând denumiri și modalități variate: instrucție integrală, școala muncii, învățământ politehnic, școala-atelier, educație prin muncă, învățământ industrial, etc. Jumătatea deceniului șapte aduce, dinspre discursul politic, dar puternic implementat la nivelul cercetării sociologice, conceptul de „muncitor-intelectual” – ca „nou segment al clasei muncitoare”. Specialiștii sunt percepuți de acum ca „muncitori înalt calificați”: ingineri, subingineri, fizicieni, informaticieni etc. Deși au o dublă proveniență – din producție și de pe băncile facultății, se încearcă osmoza celor două categorii sociale și alipirea forțată, la nivelul percepției, la clasa muncitoare.

Concluzii

Concept nelipsit al teoriilor contemporane, sensurile sale multiple introducându-l în corpul așa-ziselor „cunoștințe generale”, discursul primește definiții în funcție de știința căreia îi este asociat (psihologie socială, teorie critică, sociologie, lingvistică, etc.) și de structura teoretică în care funcționează.

Apariția definiției formale- propoziția ca punct la care se raportează dimensiunea discursului -, în opoziție cu cea funcțională- interacțiunea socială ca subiect și motor al limbajului-, s-a dovedit utilă în identificarea și explicarea discursului de gen, dincolo de reprezentarea lui lingvistică la nivelul unor simple cuvinte sau expresii.

Demonstrând modul în care funcționarea genului social își găsește corespondentul în microstructurile limbajului, focalizarea având loc în special asupra felului în care, în cursul interacțiunilor sociale, evoluează și se modifică sensurile cuvintelor și expresiilor, critica limbajului poate acorda studiului discursului un rol central. Sensurile fiind construite social, nu sunt unice, ci reprezintă reflectarea concepțiilor diferiților actori sociali: clase și pături, majorități- minorități (economice, politice, de gen), etc., iar modul în care formele lingvistice sunt investite cu sens în cadrul discursului devine un proces condiționat social.

În imaginarul colectiv, organizarea logică mai coerentă, argumentarea clar condusă, concentrarea mai mare asupra subiectului discutat, folosirea consistentă a unor strategii retorice și accentuarea punctelor principale sunt atributele exclusive ale discursului masculin. Acest tip a fost evidențiat pentru capacitatea mai mare de abordare a gândirii abstracte, de jonglare cu variabile logice și de formulare a concluziilor coerente.

Asociat unui limbaj al simțămintelor, al intimității și privatului, discursul femeilor e perceput ca favorizând aluzia, nu abordarea directă, tonul prevenitor, eufemismul, fiind lipsit de obicei de strategii logice și evitând, pe cât se poate teoriile abstracte.

În consecință, discursul masculin este asociat de regulă vieții exterioare, publicului abstract, pe când cel feminin – interiorului, ființelor cunoscute (familie, copii) și vizând probleme personale.

Identificarea joacă un rol de prim ordin în formarea personalității intelectuale dar și de gen a adolescenților, facilitând, fără îndoială, comunicarea socială și activitatea școlară. Modelul exemplar cu care s-ar putea identifica și, mai întâi de toate, maturitatea afectivă a acestuia, au în acest sens cea mai mare însemnătate. Pentru copilul care merge la grădiniță, prezența mai degrabă a unei educatoare decât a unui educator este de natură să creeze un climat de încredere ce îl ajută să treacă mai ușor de la familie la școală. Prelungirea situației

nu este însă de dorit, conducerea monogenă a clasei lipsind o parte dintre elevi de un model de identificare.

Coeducației i se cere a fi aprobată înainte de a exista cu adevărat. În contul opiniei educaționale oficiale se pune lipsa unor încercări, chiar și cu titlu experimental, și lipsa unor lucrări care să aibă un caracter pozitiv științific, astfel că procesările mentale se fac într-un mod abstract, inspirat clar doar de considerente apriorice psihologice, morale, și mai ales politice și sociale, neglijându-se luarea în considerare a cazurilor particulare ale țărilor în care acest tip de instrucție a fost o reușită.

În atmosfera de libertate academică instituită în Transilvania după primul război mondial se afirmă că încercarea de creere a unui ideal al educației bazat pe dezvoltarea liberă a facultăților copilului ar trebui să meargă mână în mână cu libera inițiativă a magistrului. Problema mixității este, de fapt, un indicator al unei crize mult mai largi a relațiilor sociale în cadrul școlii și a organizării generale a sistemelor de învățământ.

O poziție aparte o au cei care fac apel nu la latura biologică a omului, ci la intelectul său- mixitatea oferă elevilor și profesorilor posibilitatea de a cunoaște abilitățile de învățare și facultățile intelectuale ale ambelor sexe, într-o competiție onestă directă și îi obișnuiește pe tineri să aprecieze calitățile speciale ale ambelor sexe, nu doar pe cele naturale. Diferențele sunt recunoscute, dar mixitatea ar tinde să amplifice posibilitatea de a oferi împrumuturi reciproce. Aici apare ideea radicală a dreptului individului de a deveni ceea ce el dorește să devină, eliberând toți indivizii, băieți și fete, de dublul cod de dominație și supunere al regimului separatist.

Așa cum afirma Jules Simone în 1864, ” *cine deține școala, deține adevăratele forțe ale viitorului*”.¹ Studiul și analiza educației și mediilor educaționale destinate femeilor, ca și a reacțiile la diferitele măsuri venite din partea societății și a corpului politic, studiul experienței practice implementate în școlile sătești și orășenești de toate gradele, dovedesc continua diferență între discuțiile în diferite forumuri la nivel local, regional și național și realitatea practicilor. Elitismul real, mult mai vizibil în cazul instrucției bărbaților, devine,

¹Simone, Jules Francois, *L'Ecole*, Paris, Hachette et. Comp., 1881, p.4

odată cu schimbarea genului receptorilor, un "elitism democratic", o combinație a atitudinilor de democratizare și, în același timp, de apărare a învățământului secundar și superior de elită feminină nou apărută. Diferențele inițiale de percepție asupra rolului și statutului femeii în societate, îngrădirile de ordin material, ca și discursul pedagogic "avizat", care consideră femeia aparte bărbatului din punct de vedere intelectual, se aglomerează și se acutizează la cumpăna secolelor, odată cu realizarea condițiilor de aplicare a învățământului gratuit. O privire exterioară procesului legislativ în domeniul educației dovedește că factorii de decizie, de multe ori sub rezerva unei opoziții reale sau anticipate din partea societății, sunt totuși forțați să elaboreze reforme guvernate, e adevărat, de principiul "pas cu pas". Haotic în aparență, principiul libertății de instruire a femeilor e adoptat de mediile politice și aplicat arbitrar, lipsa unei viziuni coerente asupra fenomenului demonstrată fiind de reacțiile excesive de împotrivire ale unor inși care se vor portavoci ale unei societăți etern nepregătite pentru schimbare în ceea ce privește statutul femeii, pe de o parte, și dorința de aliniere la standardele internaționale, pe de altă parte.

Până după al doilea război mondial observația exterioară dă senzația unei baricade care desparte nu atât mentalitatea feministă de cea „retrogradă”, tradiționalistă a societății, ci deslușește, de fapt, o mare divergență de opinii între femeile și bărbații educați. Nu atât societatea în ansamblul ei este reticentă, ci mai degrabă intelectualii, sau cea mai mare parte a lor, care își simt într-un fel amenințată citadela- formatori de opinii, aceștia se folosesc de influența pe care o au în frânarea unui proces care de fapt se află, istoric vorbind, în plină desfășurare. Observațiile făcute de o persoană „din exteriorul” Transilvaniei, cum este Adela Xenopol, relevă tocmai tendința de emancipare a maselor prin intermediul învățământului, dovadă că reticența nu este un fenomen general. Aceasta se dezvăluie însă în cazul unor membri ai elitei intelectuale, partizani ai elitismului, care acceptă femeia educată doar ca figură exotică, dar acuză „diluarea” statutului social și cultural prin accesul de masă al tinerelor în școli și profesii intelectuale „*avem fete, numai fete, școli de fete, (...), fete studente*”².

O privire atentă asupra învățământului destinat fetelor, indiferent de gradul acestuia, evidențiază bruschetea cu care sunt luate toate deciziile în ceea ce îl privește- este dovada că

² Ionescu, Eugen, *Literatura fetelor*, în *Viața literară*, nr. 2/ 20 mai – 5 iunie 1935

toate consultările prealabile asupra oportunității diferitelor hotărâri sau modificări produc în epocă, oricare ar fi aceasta, discuții interminabile și de multe ori sterile, astfel că, presat de scurgerea timpului, factorul politic decide de multe ori pe loc, urmând să ajusteze normele de desfășurare și programele din mers- acțiuni care determină existența unei atât de stufoase legislații a învățământului- pe parcursul a două secole, generațiile succesive de eleve nu parcurg cicluri de învățământ, la unități școlare și bazate pe programe asemănătoare cu cele ale antecesoarelor lor.

După două milenii de priviri exterioare critice asupra condiției sale intelectuale, femeia caută să recupereze, pe parcursul a doar două veacuri, prin autoanaliză și justificare, o poziție, dacă nu dominantă, cel puțin nedominată.

Drumul său inițiativ este asemănător celui al Alicei în Țara Minunilor- dincolo de oglindă descoperă o lume absurdă la prima vedere, dar cât se poate de adevărată, cu uși mari și mici, aparent de netrecut- pe care învață, rând pe rând, să le deschidă, cu flori care pot vorbi, dar nu au voie să o facă decât dacă li se adresează cuvântul, cu personaje masculine oricând gata de a porni un război uitând că de fapt sunt frați gemeni- pe care reușește să le împace dovedindu-le netemeinicia surselor de conflict, cu ritualuri și discursuri repetitive atât de bine înrădăcinate încât suspendă curgerea timpului- pe care le bulversează prin logica simțului comun, cu regine albe (ale rațiunii) și roșii (ale pasiunii)- pe care reușește să le facă să comunice, cu nenumărate intersecții și drumuri care pot duce undeva sau nu- și învață să le aleagă pe cele corecte, înălțându-se sau, dimpotrivă, micșorându-se, în funcție de deciziile pe care le ia în fața unor opțiuni.

Asemeni Alicei, refugiată din cotidianul care nu i se pare satisfăcător în lumea visului (școlii), constată că visul e tot viață și se întoarce la familie și prieteni, aparent aceeași și totuși alta- îmbogățită de experiențele parcurse, câștigă în înțelepciune, iar noua sa atitudine îi aduce respectul celor din jur.

Se susține că feminismul apelează la deconstructivism pentru a demonta și recompune imaginea pe care o are societatea despre femeie. Prin educație însă, femeia este cea care dobândește abilitatea (privită până acum ca fiind de drept divin)- de a descompune și recompune lumea conform rațiunii sale.

SURSE

FONDURI DE ARHIVĂ

DJAN Alba, Fond 1854- Protopopiatul ortodox Câmpeni

DJAN Alba-Fond 1835-Asociația femeilor ortodoxe din Baia de Arieș 1910-1947

DJAN Cluj, Fond 1379- Școala Românească de Fete Cluj 1875-1909

DJAN Cluj, Fond 1071- Conservatorul de muzică „Gh. Dima” din Cluj 1914-1966

DJAN Cluj, Fond 126- Școala Elementară Greco-Ortodoxă Română Dej 1884-1911

DJAN Cluj, Fond 126- Școala superioară de comerț Cluj 1921-1936

DJAN Cluj, Fond 1287- Școala Civilă Mixtă de Stat Dej (Dési Állami Vegyes Polgári Iskola) 1874-1920

DJAN Cluj, Fond 157- Școala Civilă de Fete "Marianum" Cluj (Kolozsvári "Marianum" Polgári Leányiskola) 1908-1945

DJAN Cluj, Fond 273; 1276- Școala Confesională Reformată de Fete Dej (Dési Református Felekezeti Leányiskola) 1871-1927

DJAN Cluj, Fond 526- Școala Civilă de Fete Gherla (Szamosújvári Polgári Leányiskola) 1901-1944

DJAN Cluj, Fond 582; 592- Școala Elementară de Fete "Szabó Ferencz" Cluj ("Szabó Ferencz" Elemi Leányiskola) 1888-1911

DJAN Cluj, Fond 602- Școala Elementară Unitariană Cluj (Unirátus Elemi Iskola) 1883-1948

DJAN Cluj, Fond 645- Școala Generală Chesău 1899-1904

DJAN Cluj, Fond 649- Școala Generală cu Limba de Predare Română Viișoara 1899 -1964

DJAN Cluj, Fond 822- Școala Primară de Fete “Agosteu” 1907-1948

DJAN Cluj, Fond 854- Conservatorul de muzică maghiar din Cluj 1819-1950

DJAN Cluj, Fond 873- Universitatea Daciei Superioare 1919-1948

DJAN Cluj, Fond 910- Fond personal Ana Voileanu- Nicoară 1884-1971

DJAN Cluj, Fond Școala comunală Chesău 1899-1904

DJAN Cluj, Fondul 11- Școala Normală de fete Cluj 1940-1948

DJAN Cluj, Fond 195 - Liceul comercial de fete Mariannum Cluj 1911-1948

DJAN Deva, Fond 112- Societatea de Științe istorice și arheologice a Comitatului Hunedoara 1315-1913

DJAN Cluj, Fond 650- Școala Generală cu Limba de Predare Maghiară Viișoara (Aranyosegerbegyi Magyar Tannyelvű Általános Iskola) 1899-1964

MIT, Fond Dr. Zsófia von Torma

LEGISLAȚIE

Bacalaureatul. Legea, regulamentul, examenele și programa analitică a materiilor după instrucțiunile Ministerului, București, Alcalay & Co., 1934

Consiliul de Miniștri, *Decizia nr. 378 din 19 aprilie 1949 privind Tabloul categoriilor de școli din învățământul mediu, repartizate pe ministerele de resort*, în [Buletinul Oficial nr. 21 /22 aprilie 1949](#)

Consiliul Dirigent, Resortul Cultelor și Instrucțiunii publice, *Decret 13.869/1919 privitor la reorganizarea învățământului primar*, Sibiu, Tip. Carpații, 1919

Decizie nr. 378 din 19 aprilie 1949 privind Tabloul categoriilor de școli din învățământul mediu, repartizate pe ministerele de resort, în Buletinul Oficial nr. 210/ 22 aprilie 1949

Decretul nr. 594 privind raționalizarea învățământului, în Monitorul Oficial nr. 877/ 24 noiembrie 1944

Decretul nr. 121/1970 pentru înființarea Academiei de Științe sociale și politice a RSR, în Buletinul oficial nr. 22/18 martie 1970

Decretului nr.175 / 2 august 1948 privind etatizarea învățământului, în Monitorul Oficial nr.176/ 2 august 1948

Hotărâre de guvern nr. 1175 din 06/09/2006 privind organizarea studiilor universitare de licență, în Monitorul Oficial nr. 769/ 11septembrie 2006

Hotărâre privind organizarea și funcționarea învățământului în România în anul școlar (universitar) 1990/1991, în Buletinul oficial nr. 521 /12 mai 1990

Legea asupra învățământului particular, în Monitorul Oficial nr. 283 /22 decembrie 1925

Legea învățământului primar al statului și învățământului normal primar, în Monitorul Oficial nr. 161/ 26 iulie 1924

Legea învățământului primar-normal, în Monitorul Oficial nr. 161, 26 iulie 1924

Legea învățământului secundar. Decret de promulgare Nr. 1.443 din 20 Aprilie 1932, în Monitorul Oficial nr. 96 /22 aprilie 1932

Legea nr. 11 din 13 mai 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România, în Buletinul Oficial nr.62 / 13 mai 1968

Legea nr. 217 privind purificarea administrațiilor publice și institutelor de învățământ, în Monitorul Oficial nr. 74/ 30 martie 1945

Legea nr. 288 din 24 iunie 2004 privind organizarea studiilor universitare, în Monitorul Oficial nr. 614 / 7 iulie 2004

Legea nr. 486 /1944 privitoare la purificarea administrațiilor publice, în Monitorul Oficial nr. 216/ 19 septembrie 1944

Legea pentru înființarea examenelor de sfârșit de an, de admitere în licee și de bacalaureat, în Monitorul Oficial, nr. 82/ 11 aprilie 1925

Legea pentru modificarea art. 27 din legea de organizare a Ministerului Instrucțiunii, al cultelor și Artelor (relativ la consiliul permanent), în Monitorul Oficial nr. 105/ 8 mai 1934

Legea pentru organizarea învățământului comercial secundar, în Monitorul Oficial nr.77 / 1 aprilie 1936

Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal primar, în Monitorul Oficial nr.122/ 26 mai 1939

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice, *Regulamentul școalelor de gospodărie casnică, în Monitorul Oficial nr.27/6 mai 1908*

Ministerul Culturii și Cultelor, *Anteproiect de decret-lege pentru organizarea și funcționarea școalelor secundare tehnice de fete, București, Tipografia Bucovina, 1941*

Ministerul Culturii și Cultelor, *Anteproiect de lege pentru organizarea și funcționarea școalelor secundare de gospodărie rurală, București, Imprimeria Curentul, 1941*

Ministerul Instrucțiunii, *Regulament pentru numirea maestrelor în învățământul meseriilor la școalele profesionale de gradul I și II de fete, afară de atelierele de aplicație, București, Imprimeria Statului, 1927*

Ordin al Ministrului Agriculturii, în Monitorul Oficial 3484/14 iunie 1925

Ratio educationis publicae totiusque rei litterariae per Regnum Hungariae et provincias eidem annexas, Budae, 1806

Règlement de l'école normale royale hongroise de dessin et du séminaire de professeurs de dessin à Budapest

Regulament provizor pentru școlile normale de învățători și învățătoare, Timișoara, Tipografia Hunyadi, 1919

Regulamentul pentru organizarea și funcționarea bibliotecilor pedagogice județene, în Buletinul Oficial, nr.1/ ianuarie 1924

Regulamentul școalelor primare de aplicație de pe lângă școalele normale de învățătoare, Cluj, Tip. Ardealul, 1920

PROGRAME ȘI ANUARE ȘCOLARE

A b.-gyarmati izraelita elemi népiskola értesítője, Balassa-Gyarmat, 1906

Anuar al Școalei secundare-medii de fete din Satulung-Săcele, Brașov, 1923

Anuarul Gimnaziului de fete din Deva, Deva, 1921

Anuarul Gimnaziului episcopal rom.-cat. de fete din Gheorgheni - A gheorgheni-iróm.kath.püspöki leánygimnáziumnak ... értesítője, Gheorgheni, 1928-1939

Anuarul Gimnaziului evanghelic C. A. de fete din Mediaș, Mediaș, 1920

Anuarul Liceului de fete „Principesa Ileana” din Cluj, 1929-1932

Anuarul Liceului de fete „Regina Maria” din Cluj, 1930-1932

Anuarul Liceului de fete „Unirea” din Tg.-Mureș, Tg. Mureș, 1921-1929

Anuarul Școalei civile de stat pentru fete din Gherla, 1919-1920, Gherla, 1920

Anuarul Școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate a ASTREI, Sibiu, 1903-1913

Programa Gimnaziului mare public român de religiunea ort. Răsăriteană și a celorlalte școale secundare și primare împreunate cu acesta, Sibiu, 1878-1892

Programa Gimnaziului Superior, Preparandiei, Normei și școlei populare de fetețe din Blasiu, Blaj, 1880-1898

Programm des evangelischen Gymnasium für Mädchen in Sächsisch-Regen, Reghin 1864-1944

Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. und der damit verbundenen Lehranstalten dann der evangelischen Mädchenhauptvolksschule A. B. zu Bistritz, Bistrița, 1902

Raport despre Institutele de învățământ gr.-cat. Din Balazsfalva-Blaș: Gimnaziul Superior, Institutul pedagogic, Școla de aplicație, Școla de fete, Școla pentru învețăceii de meserii și negustorii și Asilul de copii, Blaș, 1904

MANUALE ȘI PROGRAME ANALITICE

****, Manual de citire pentru clasa a II-a, București, Tipografia învățământului, 1951*

***, *Proiectul de programă analitică a școalelor normale de învățători și învățătoare*, București, Imprimeria Fundații Culturale”Principele Carol”, 1924

***, *Programa analitică pentru învățământul comercial secundar (gimnazii și licee comerciale de băieți și fete)*, în *Monitorul Oficial*, partea întâi, nr.293/18 decembrie 1937

***, *Programa analitică pentru școalele primare de sub autoritatea Consiliului Dirigent*, Sibiu, 1919

***, *Programa minimală de tranziție pentru școalele secundare (gimnazii și licee) pe anul școlar 1933-34*, București, Institutul de arte grafice, 1933

Aguletti, Theodor, *Istoria orientului, a grecilor și romanilor*, București, Cartea Românească, 1928

Bârsănescu, Ștefan, *Abecedar pentru școalele primare*, partea I și II, București, 1935

Buna, Anna, *Román irodalomtörténet*, Odorheiu Secuiesc, 1923

Buna, Anna, *Román nyelvtan*, Odorheiu Secuiesc, 1923

Haller, Zsuzsa, *Kolozs illetve Alsó-Fehér vármegye földrajzáról*, Cluj, 1923

Kósa, János, *Vizsgázók könyve*, Cristuru Secuiesc, 1924

Lupaș, Ioan, *A román nemzet története rövid előadásban*, Cluj, 1920

Ministerul Învățământului Public, *Istorie. Programa școlară pentru clasa a IV-a pe anul 1950/51*, București, Tipografia Învățământului, f.a

Ministerul Învățământului Public, *Limba română. Programă școlară 1950-1951, clasele V-VII*, București, Tipografia învățământului, f.a

Petri, Vasile, *Legendar seu Carte de citire pentru școalele populare*, Sibiu, Tiparul tipografiei arhidieceșane, 1878

Popescu, D.C., *Aritmetica pentru clasa a II-a a școlilor primare*, București, 1935

Sadoveanu, Mihail, *Carte de citire pentru clasa a II-a*, București, 1931

Szuppan, Vlimos, *Bevezetés a természetrajzba. Felsőbb leányiskolák I. oszt. számára.* 1901
 Szuppan, Vlimos, *Rajzoló mértan. Felsőbb leányiskolák 1. és 2. oszt. és polgári iskolák 1-3. oszt. számára.* 1890
 Szuppan, Vlimos, *Számtan a felsőbb leányiskolák és polgári leányiskolák számára,* 1888
 Szuppan, Vlimos, *Számtan a leányközépiskolák számára* 1922
 Szuppan, Vlimos, *Számtan és algebra a leányközépiskolák számára* 1920
 Szuppan, Vlimos, *Számtan és mértan polgári és felsőbb leányiskolák számára* 1925

CĂRȚI

***, *Az anya és gyermekvédelem a Román Népköztársaságban*, Kolozsvár, Petőfi Athenaeum, 1948
 ****, *Comportamente culturale și profesionale*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1987
 ***, *Despre educația comunistă*, București, Ed. Tineretului, 1960
 ***, *Mama*, Oradea, Editura Sf. Nichita a Episcopiei Române Unite, 1945
 Academia Română, *Institutulu Ioanu Otteteleșanu. Acte relative la fundațiune și organizare*, București, Tip. Carol Gobl, 1894
 Academia RPR, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei RPR, 1958
 Antonescu, G.G., Gabrea, Iosif, *Organizarea învățământului în 28 de țări*, București, Editura Institutului Pedagogic Român, 1933
 Bărnăuțiu Simion, *Pedagogia*, Iași, Tiparul Tribunei Române, 1870
 Beniczky, Irma, *A nő hivatása*, Pest, Heckenast, 1870
 Bethle, Elek-*Ansichten von Siebenburgen*, Pest, 1818
 Borgovan, Vasile, *Îndreptar teoretic și practic pentru învățământul intuitiv*, Gherla, Imprimeria Aurora, 1885
 Borgovan, Vasile, *Încercări în psihologia și în logica intuitivă*, București, Editura Librăriei L. Alcalay, 1895

Brunschwig, O.G., *L'éducation mixte*(Educația mixtă), Traducere de Leon Velea, București, 1931

Buțureanu Maria, *Femeia. Studiu social*, București, Ed. Librăriei Socec, 1921

Codru-Drăgușanu, Ion, *Peregrinulu transelvanu sau Epistole scrise de tinere straine unui amicu in patria, de la anulu 1835 pana inchisive 1844*, Sibiu, S. Filtsch, 1865

Gabrea, Iosif, *Școala creatoare*, București, 1927

Gabrea, Iosif, *Educația și învățământul în Rusia Sovietică*, București, Ed. Alcala, 1928

Gabrea, Iosif, *Psihologia a două tipuri de copii (de sat și de oraș)*, București, Ed. Institutului Pedagogic Român, 1930

Gabrea, Iosif, *Statistică și politică școlară*, București, Ed. Institutului Pedagogic Român, 1932

Ghibu, Onisifor, *Școala românească din Ungaria*, Sibiu, Tip. W. Krafft, 1912

Ghibu, Onisifor, *Prolegomena la o educație românească*, București, Cultura Românească, 1941

Ghibu Onisifor, *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației*, Sibiu, Institutul de arte grafice, 1944

Holban, Angela, *Carte de educație*, București, Ed. Institutului de arte grafice, s.a

Huguenin, Elisabeth, *La Coeducation des sexes: experiences et reflexions*, Neuchatel, Editions Delachaux & Niestle S.A., 1929

Iorga, Nicolae, *Femeile în viața neamului nostru. Chipuri, datine, fapte, mărturii*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1911

Iorga, Nicolae, *Rolul tradiției în creșterea femeilor la români. Conferință ținută la congresul din 1911 al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor*, Vălenii de Munte, Neamul Românesc, 1912

Menschendorfer, Adolf, Eleonora. Romanul unui naufragiat în Transilvania, București, Cultura Națională, s.a

Oproiu, Ecaterina, *3x8 plus infinitul. Dialoguri despre condiția femeii*, București, Editura Eminescu, 1975

Pederzani, Iuliu, *Femeiele*, Bârlad, Tipografia Asociațiunei Unirea, 1873

Petri, Vasile, *Legendar seu Carte de cetire pentru scolele poporale*, Sibiu, Tiparul tipografiei arhidiececane, 1878

Petri, Vasile, *Antropologie pedagogică*, Sibiu, 1876

Pipoș, Petre, *Didactica pentru elevii institutelor pedagogice (școalelor normale)*, Arad, Editura autorului, 1887

Pipoș, Petre, *Istoria Pedagogiei*, Arad, Editura autorului, 1892

Pipoș, Petre, *Pedagogia pentru elevii institutelor pedagogice (școalelor normale)*, Arad, Editura autorului, 1900

Popa, Natalia, *Femeia în lumea profesiunilor*, Comitetul Județean al Femeilor Cluj, Cluj Napoca, 1976

Popescu, Ioan- *Compendiu de pedagogia pentru părinți, educatori, învețatori și toți bărbații de scola*, Sibiu, Tipografia arhidiececană, 1868

Rădulescu, Marta, *Sunt studentă! Jurnal de studenție*, s.l., Ed. "Adeverul", s.a.,

Scotus Viator (pseud. pt. Seton-Watson), *Racial problems in Hungary*, London, Archibald Constable et.Co., 1908

Slavici, Eleonora, *Jurnal*, Timișoara, Comitetul pentru cultură și artă, 1969

Slavici, Ioan, *Educațiunea rațională*, București, Minerva, 1909

Span, Petru, *Întrebări de educațiune și instrucțiune*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidieceșane, 1891

Stoian, Stanciu, *Din problemele localismului educativ*, Cluj, 1931

Stritt, Marie, *Die Frau gehört ins Haus*, Dresda, 1893

Szuppán, Vilmos, *A leányok középfokú oktatásának reformja, tekintettel a nők egyetemi képzésére*, Budapeșt, Nyomatott Fritz Armin Konyvnyomdajaban, 1896

Țichindeal Dimitrie-*Sfaturile a înțelegerii cei sănătoase prin bineînțeleptul Dositei Obradovici întocmite iară acuma întâia dată întoarșe despre limba serbiascăși întru acest chip în limba daco-romaniască așezate*, Buda, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1802

Voileanu, Ana, *Chipuri și mărturii*, București, Ed. Muzicală, 1971

Xenopol, Adela, *Prin cetatea Carpaților*, București, Tipografia Curții Regale, 1928

Zelea Codreanu, Corneliu, *Cărticica șefului de cuib*, București, 1937

PERIODICE

Acțiunea feministă, 1919

Almanahul femeii, București, 1960-1978

Almanahul poporului, București, 1945-1948

Almanahul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, București, 1935

Anuarul Universității din Cluj, Cluj, 1927-1938

Ardealul tânăr, Cluj, 1930

Biserica și Școala, 1877-1920

Buletinul revizoratului școlar Năsăud, 1930

Buletinul școlar al Serviciului de învățământ Sibiu, Sibiu, 1929

Buletinul școlar al Serviciului Local de Învățământ din Cluj, Cluj, 1934- 1936

Darul vremii, Cluj, 1930

Dolgozó Nő, Kolozsvár, 1945-1986

Erdelyi Helikon, Cluj, 1929-1944

Familia. Foia enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni, Pesta, 1865-1944

Femeia satelor, Deva, 1935-1938

Femeia, București, 1948-1988

Femina magazin, Kolozsvár, 1931-1933

Foaia ilustrată, Sibiu, 1891

Foaia poporului, Sibiu, 1897

Foaie pentru minte, inimă și literatură, Brașov, 1840-1860

Gazeta de Transilvania, Brașov, 1838-1850

Lumea femeilor. Revista femeilor după care bărbații se dau în vânt, București, 1994-1996

Lupta Ardealului (Făclia Ardealului. Organ al Comitetului Regional Cluj și al Sfatului Popular Regional și Orășenesc ; Făclia), Cluj, 1946- 1989

Lupta de clasă. Organ teoretic și politic al CC al PMR (Munca de partid), București, 1949-1985

Magyar Nők Naptár, Budapest, 1912-1916

Nemzeti Nőnevelés, Budapest, 1883-1884

Nők Világa .Az Unitárius Közlöny melléklapja. Kolozsvár, 1902- 1908

Patria, Cluj, 1929-1934

Pământ și vrajă ardeleană, Sibiu , 1937

Răvașul, Cluj, 1903-1910

Revista ilustrată, Bistrița, 1902

Revista mea, Cluj, 1936

Revista noastră, București, 1905

România liberă, București, 1970-1980

Rózsasó, Șimleul Silvaniei, 1926-1931

Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice, Cluj, 1924-1945

Școala noastră, Zalău, 1925

Telegraful român, Sibiu, 1856-1880

Tribuna poporului, Arad, 1897

Tribuna, 1885

ARTICOLE

***, *Afrodita. O povestire din vechea Elada în Foaia ilustrată*, 1891, 9-38

***, *Arts and Education*, în *Journal of Society of Arts*, London, Strick and sons, vol. 55/1907, p.578

***, *Aspecte din viața muncitoare, țărancei și intelectualei române*, în *Lupta Ardealului*, Cluj, 1946, an I, nr.52

***, *Ceva privitor la chestiunile noastre școlare în Foaia poporului*, 1899, 8, p. 355

***, *Chestiuni școlare*, în *Unirea. Foaie bisericească-politică*, Blaj, An XVII, nr. 13/30 martie 1907, p.3

- ***, *Creșterea femeii române*, în *Biserica și Școala*, 1909, 32, p. 2
- ***, *Dumas despre femei* în *Foaia ilustrată*, 1891, 8, p.63
- ***, *Educația femeilor* în *Telegraful român*, 1856, 39, p. 153
- ***, *Educația fetelor* în *Telegraful român*, 1856, 40, p. 157
- ***, *Egyenlőség*, în *A marosvásárhelyi népiskola, az Izraelita polgári leányiskola évkönyve*, 1923, p.8
- ***, *Emanciparea femeii la noi* în *Familia*, 1880, 25, p. 156
- ***, *Femeile în ... politică* în *Foaia poporului*, 1898, 2, p. 70.
- ***, *Haroban szü etett és lelkesen dolgozik az "Uj Elet" kollektiv gazdaság*, în *Dolgozó Nő*, Kolozsvár, mai 1950, p.20-21
- ***, *Hungarian Tales*, în *The Westminster Review*, London, Vol. X, April 1828 - January 1829, Nr. XIX-XX, p.101-116
- ***, *Industria de casă. Cătră femeile noastre* în *Foaia poporului*, 1897, 12, p. 570
- ***, *Kiváló Asszonyaink. Anna Pauker*, în *Dolgozó Nő*, Kolozsvár, iunie 1945, p.79
- ***, *La întemnițată* în *Foaia poporului*, 1895, 4, p. 4
- ***, *Legiunea și Parlamentul*, în *Buna Vestire*, nr. 31 / 4 decembrie 1937
- ***, *Munca femeilor din gospodăriile agricole colective*, în *Lupta de clasă. Organ teoretic și politic al CC al PMR*, București, 1949, an XXIX, nr.2, p.27
- ***, *Nobilă dărnicie* în *Foaia poporului*, 1895, 1, p. 5
- ***, *Osândă pentru tombolă* în *Foaia poporului*, 1895, nr.10, p. 5
- ***, *Pentru creșterea religioasă* în *Biserica și Școala*, 1898, 7, p. 6
- ***, *Scepticismul în pedagogie și Școala națională*, în *Revista de pedagogie*, An V, 1935, caiet IV
- ***, *Școala națională din Rășinari*, în *Amicul școalei*, nr.3/ 1861

***, *Școala țărănească pentru femei*, în *Femeia satelor. Revistă de cultură pentru femeile dela sate*, Deva, nr.3-4,p.11

***, *Școale pentru femei* în *Foaia poporului*, 1897, 3, p. 123-124

***, *Semnele înfrățirii* , în *Foaia poporului*, 1895, 1, p. 4

***, *Sfaturi pentru doamnele noastre*, în *Almanahul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”*, Atelierele Adevărul, 1935, p. 47

***, *Spicuitoarea (cu ilustrațiune)* în *Foaia ilustrată*, 1891, 25, p. 198

***, *Sporirea rolului femeii în viața politică, economică și socială*, în *Munca de partid*, 18, nr.15/noiembrie 1974, p.76-78

***, *Sportul pentru femei*, în *Almanahul „Dimineața”*, 1934, p.44

***, *Szót kérek! Munkasnök, dolgozó parasztasszonyok, értelmiségiek bátor hangja a kongresszuson*, în *Dolgozó Nő, Kolozsvár,iulie 1950, p.12-13*

***, *Viața neînfricatei luptătoare antifasciste Pssionaria scrisă de ea însăși*, în *Almanahul poporului*,București, Editura Scânteia, 1946,p.64

***, *Figuri distinse din Cluj*, în *Patria, Patria*, Cluj, nr.22, 1934, ,p.15-16

****La școală*, în *Foaia poporului*, 1897,28, p. 397

****Preparandia pentru femei*, în *Foaia poporului*, 1897, 3, p. 124

****Ținerea la olaltă* în *Foaia poporului*, 1897, 18, p.325

A. Lapedatu, *Educațiunea sexului frumos* în *Familia*, 1877, p. 13

Achim, Petre, *Învățămintul românesc la performanțe maxime*, în *Scânteia*, An XXVII, nr.2214, p. 3

Aristotel,I., *Cuvânt despre femei* în *Foaia ilustrată*, 1891, 34, p.269

Baiulescu, Bartolomeu, *Femea română din Transilvania*, în *Transilvania*, vol.XXVI, nr.1/ 1895,p.2-12

Baiulescu, Maria, *Congresul internațional al drepturilor femeilor*, în *Femeia română.Ziar social, literar și casnic*, București, An II, nr.130/23 august 1879, p.420-421

Baiulescu, Maria, *Istoricul Uniunii femeilor române din Ungaria*, în *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare. Al șaptesprezecelea an de la întemeiere, 1913-1930*, Brașov, septembrie 1930, p. 3

Baiulescu, Maria,*Drepturile și datoriile noastre*, în *Transilvania*, nr.3/ 1920,p.320

Bâju, Elena, *Ceva privitor la chestiunile noastre școlare*, în *Foaia poporului*, 1899, 8, p. 355

Bal de domni mari români în Sibiu! , în *foaia poporului*, 1895, 4, p. 29

Bar, Jeana, *Ceea ce trebuie să știe o femeie în lume*, în *Familia*, 1879, 87, p. 561

Bariț, George- *De ce nu sunt școli românești*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1842, p.203

Bariț, George, *Emanciparea femeilor în Gazeta de Transilvania*, 1869, p. 5

Bariț, George, *Școala civilă de fete din Sibiu*, în *Transilvania*, nr. 1-2/1887

Bariț, Gh. , *Anonim și pseudonim*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1844

Bariț,George, *Date statistice*,în *Gazeta de Transilvania*,5/1865

Bariț,George, *Despre educațiunea femeilor*, în *Transilvania*,3/1869

Bătrînu, Emilia, *Educația femeii și rolul ei în educație*, în *România liberă*, 34, nr.9829, 1 iunie 1976, p.1-2

Baubigeat, Francois, *La coeducation*,în *Dictionnaire de pédagogie et d'instruction primaire*,p.70

Bindea, Irina, *Kulturelle Aktivitäten in den Kulturzentren und Bibliotheken*, în *Volkszeitung.Organ des regionsparteikomitees und des regionfolksrates Stalin*, Brașov, an II, 30 mai 1958, p.9

Bodin, Marguerite, *Les Surprises de l'école mixte*, în *Dictionnaire de pédagogie et d'instruction primaire*, p.61

Borgovan, Vasile, *Raporturi sociale și morale în familie*, în *Povățuitor didactic metodic pentru normalişti, învățătoare și învățători*, București, Ed. Cartea Românească, 1920

Brăileanu, Traian, *Fundamentarea biologică a sociologiei și importanța ei pentru teoria și practica pedagogică*, în *Sociologie și arta guvernării*, București, Cartea Românească, 1940, p.397

Brăileanu, Traian, *Scepticismul în pedagogie și școala națională*, în *Sociologia și arta guvernării*, București, Cartea Românească, 1940, p.235

Brăileanu, Traian, Brăileanu, Gheorghe, *Feminizare și efeminare*, în *Revista de pedagogie*, an VI, 1936, caietul III

Breitenhofer, Anton, *Wie Frauen leben ?*, în *Neuer Weg*, 27, nr.8244/ 12 mai 1975

Caranfil, Constantin, *Exigențe sporite în educația politică a femeilor*, în *Femeia*, 27, nr.11/noiembrie 1974, p.18

Ciobanu, Lina, Caranfil, Constantin, *Exigențe sporite în educația politică a femeilor*, în *Femeia*, 27, nr.11/noiembrie 1974, p.18

Ciobanu, Lina, *Femeile, forță remarcabilă a construcției noastre socialiste și comuniste*, în *Era socialistă*, 54, nr.22/noiembrie 1974, p.28-30

Ciobanu, Maria, *Un nou segment al clasei muncitoare – muncitorul intelectual*, În: *Comportamente culturale și profesionale*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1987, p.9-15

Ciulei, F., *O gospodină*, în *Femeia satelor*, Deva, An II, nr. 3/martie 1936, p.7-8

Clopoțel, Ioan, *Chemarea noastră*, în *Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice*, Cluj, An. I, nr.1/12 aprilie 1924, p.5

Comșa, Grigore, *Calea femeilor dela sate*, în *Femeia satelor*, Deva, An I, nr.1/ianuarie 1935, p.3

Cosașu, Radu, *Femeia mea*, în *Almanahul femeii*, București, 1961, p.33-38

Cotul, Octavia, *Cum se poate aplica practica industrială în cursul complimentar*, în *Satul și școala*, Cluj, An VII, nr.1-2 /septembrie-octombrie 1937, p.39-44

Cozea, Liana, *Femeia în contextul civilizației socialiste-comuniste*, în *Familia*, 10, nr.11/noiembrie 1974, p.6

Critzmann, Emil, *Femeia și chemarea ei* în *Familia*, 1882, 41, p. 509

Curea, Iulia, *O lege nedreaptă*, în *Patria*, Cluj, 11 septembrie 1929, p.5

Demetrescu, Alexandrina, *Școala pe care au dorit-o*, în *Satul și școala*, VI, nr.5-6 /ianuarie-februarie 1937, p.183-184

Drăgan, Ana, *Sporirea participării femeilor la activitatea productivă*, în *România liberă*, 34, nr.9965/8 noiembrie 1976, p.1-2

Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Femeile și cultura*, în *Săptămâna*, nr.238/27 iunie 1975, p.1

Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Rolul femeii în istoria României*, în *România literară*, 8, nr.25/19 iunie 1975, p.19

Florescu, Maria, *Propuneri privind îmbunătățirea statutului social-juridic al femeii încadrate în muncă*, în *Studii și cercetări juridice*, 21, nr.3/iulie-septembrie 1976, p.259-266

Fluscă, Maria, *Cunoștințele și experiența muncii îți dau curajul să răstorni și munții. Interviu despre condiția femeii*, în *Scânteia tineretului*, 32, nr.8332/ 6 martie 1976, p.1-3

Focșa, Dimitrie, *Marele Sfat Național și votul femeilor*, în *Acțiunea feministă*, anul I, nr. 8, 15 august 1919, p.12

Gabrea, Iosif, *Programa școlii complementare*, în *Din problemele pedagogiei românești*, București, Ed. Cultura Românească, 1934, p.142

Gabrea, Iosif, *Tineretul și școala românească*, în *Din problemele pedagogiei românești*, București, Ed. Cultura Românească, 1934, p.50

Gabrea, Iosif, *Pentru promovarea copiilor dotați din mediul rural, spre școlile secundare*, în *Satul și școala*, Cluj, An VI, nr.9-12/mai-august 1937, p.301

Georgescu, Niki, *Cum acționăm pentru îndeplinirea măsurilor complexe privind viața femeilor? Promovarea între procențe și experiențe*, în *Femeia*, 29, nr.8/august 1976, p.14-15

Ghibu, Onisifor, *Școala primară trebuie să fie o pepinieră de cultură națională*, în *Prolegomena la o educație românească*, București, Cultura Românească, 1941, p.54

Ghibu, Onisifor, *Istoria maghiarilor n-are nimic educativ pentru români*, în *Prolegomena la o educație românească*, București, Cultura Românească, 1941, p.70

Ghibu, Onisifor, *O educatoare pe tron: Regina Elisabeta*, în *Prolegomena la o educație românească*, p.625

Ghibu, Onisifor, *Să nu ne temem de pedagogia oficială ungurească, ci de greșita pedagogie românească*, în *Op.cit.*, p.91

Ghibu, Onisifor, *Școală concentrativă națională, nu enciclopedică internațională*, *Prolegomena la o educație românească* p.90

Ghibu, Onisifor, *Un dascăl de naționalism: Vasile Lucaciu*, în *Prolegomena la o educație românească*, p.656

Glücklich, Vilma, *A nevelői felelősség megosztása szülők és tanítók között*, în *Nemzeti Nénevelés*, Budapest, An XXV, 1905, p. 511-517

Goldiș, Vasile, *Discursul președintelui Astrei la Congresul Uniunii Femeilor Române din Timișoara (1925)*, în *Transilvania*, nr.11-12/1925, p.600

Hodoș, Constanța, *Câteva pareri*, în: *Transilvania*, An LI, iunie 1920, p. 60.

Hodoș, Constanța, *Ce vrem noi?*, în *Revista noastră*, București, 1905, nr.1, p.1

Holban, Angela, *Educația*, în *Tribuna*, 1889, p. 12

Hora, Ioan, *Femeia la Răsărit și Apus* în *Foaia ilustrată*, 1891, 21, p. 217

Ibaruri, Dolores, *Ana Pauker în libertate*, în *Almanahul poporului*, București, Editura Scânteia, 1945, p.124-126

Iozon, Gheorghe, *Educația fizică în școala primară*, în *Satul și școala*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, an VI, 7-8/martie-aprilie 1937, p.234-236

Isac, Emil, *Cartea a devenit un bun al maselor*, în *Făclia Ardealului*, nr.1526/21 august 1951

Kirițescu, Constantin, *Problema educației dirijate.În legătură cu suprapopularea universitară și șomajul intelectual*, în *Arhiva pentru știință și reformă socială*,București, Editura Institutului social român, anul XIV,1936, p.900

Kovacs, B., *A román nők gyűléseztek*, în *Femina magazin*, Koloszvar,An I, nr.3/martie 1931, p.35

Láng ,Margit, *Az éj üvegruhája și Melankólia*, în *Erdely Helikon*, Cluj, Vol.VI, nr.1/ianuarie 1933, p.205-210

Levi-Bruhl, Levi, *Reforme de l'enseignement en Hongrie*, în *Enfance*, Vol.2, nr. 1-2/1949

Liteanu, Victoria, *Revoluția feminină și democrația...*, în *Patria*, Cluj, nr.22, 1934, ,p.10

Lungu, Emilia, *O foaie de suvenire*; Iosif Vulcan, *Suveniruri de călătorie. Prin Ardeal în Familia*, 1878, p. 141 și 461

Lungu, Ioan, *De pe valea Agrijului*, în *Foaia poporului*, 1894, 13, p. 145

Marcovici, Veturia, *Mișcarea feminină mondială*, în *Almanahul ziarelor Adeverul și Dimineața*, București, 1931, p.225

Masson, George, *Les ecolles hongroises a l'exposition de 1900*, în *Revue internationale de l'enseignement*, Paris, SES, 1901, p..545

Mera, I.T. , *Unei femei*, în *Familia*, 1890, 23, p. 280

Moldovan, P. , *Toaleta animei femeiești* în *Familia*, 1874, 35, p. 414

Munteanu, Al. , *Mama română* în *Tribuna poporului*, 1897, 232, p.4

Năsturaș, Volbură, *Răspuns la o carte poștală*, în *Femeia satelor*, Deva, An I, nr.1/ianuarie 1935, p.5

Nisipeanu, Iosif, *Școala și educarea caracterelor*, în *Satul și școala*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, an VII, 6-7/februarie-martie 1938,p.165-170

Orvat, Gheorghe, *Surorile de ocrotire*, În:, *Sănătatea publică*, 1935, nr. 27

Panu, Alexandru, *Școala moralului*, în *Femeia satelor*, Deva, An I, nr. 1 și 5 /1935

Pauker,Ana, *Discurs ținut cu ocazia zilei de 8 martie, Zi Internațională a Femeii*, în *Scânteia*, 9 martie 1949, p.2

Paul, Jean, *Natura și educațiunea fetelor în Familia*, 1876, 24, p. 277

Perț, Steliana, *Un imperativ al epocii contemporane: integrarea femeii în procesul dezvoltării social-economice*, în *Revista economică*, nr.25/20 iunie 1975, p.25-26

Petrașcu, Ioan Dima, *Despre emanciparea femeilor în Familia*, 1870, 5, p. 49

Pop, Augustin, *Strigături de lângă Dej*, în *Foaia poporului*, 1894, 6, p. 61

Popescu, Stelian, *Pericolul comunist*,în *Generația Unirii*, An I, nr.2/ 25 aprilie 1929

Preda,Trandafir , *Cuvânt de deschidere*, în *Anuarul școlii civile de fete de stat Sibiu pe anul 1919 -1920*, p.3

Radu, A. , *D-șoarei Felicia Rațiu și amicelor sale de luptă* în *Foaia poporului*, 1894, 3, p. 25

Rădulescu, Marta, *Înscrierea*, în *Gândirea*, An XIII, nr.3, martie 1934

Roșca, Alexandru, *Educația sexuală*, în *Satul și școala*, Cluj, Anul VI, nr.7-8/ martie-aprilie 1937p.217

Roșca, Alexandru, *Ereditate și mediu*, în *Satul și școala*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, an VII, 1-2/sept-oct 1937,p.19-23

Roșca, Alexandru,*Metoda testelor și chestionarelor psihologice*, în *Satul și școala*, VI, nr.5-6 /ianuarie-februarie 1937, p.140-146

Savu-Severin, Septimiu, *Din programul nostru*, în *Pământ și vrajă ardeleană*, an I, nr.1, noiembrie 1937,p.1

Schwimmer,Rozsika, *Mire férfiak leszünk și Nők napja*,în *Rózsaeső*,Șimleul Silvaniei, nr1/ 1926, p.12 și nr 3/1931, p.8

Șelaru, Elena, *Învățătorea și satul*, în *Satul și școala*, VI, nr.5-6 /ianuarie-februarie 1937, p.150-154

Șerban, Rodica, *Concepția PCRcu privire la rolul femeii în societatea contemporană*, în *Scânteia*, 45, nr.10500/25 mai 1976,p.4

Șerban, Rodica, *Porți larg deschise pentru afirmarea profesionistă a femeilor*, în *Scânteia*, 46, nr.10626/ 19 octombrie 1976, p.2

Sergescu, P., *Problema elementului românesc la Universitatea din Cluj*, în *Gând românesc*, 1936, IV, nr. 10-11, p. 553.

Slavici, Eleonora, *Educațiunea femească*, în *Revista ilustrată*, Bistrița,nr. 8/ 5 aprilie 1902, p.85-87

Stănică, Florian, *Nu opriți, ordonați!*, în *Satul și școala*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, an VI, 7-8/martie-aprilie 1937,p.219-223

Știri școlare.Cursurile de economie casnică, în *Școala noastră*, Zalău, 1 sept. 1925, p. 273

Stoenesu-Putna, Clement, *Femea de care avem nevoie. Orientări cu privire la un nou învățământ pentru fete*, în *România creștină*, An II, Nr. 41/ 12 aprilie 1938

Stoica, Gheorghe, *Dare de seamă asupra situației învățământului*, în *Dezbateri ale Biroului Politic* , București, uz intern, 7 februarie 1949

Stratilesco, Eleonora , *Congresul femeilor de la Sibiu*, în *Unirea Femeilor Române*,București, anul VI, nr. 6, iunie 1914, p. 264

Sturdza, Ersilia, *Adresă filantropică către femeile române*, în *Biserica și Școala*, 1877, 19, p. 7

Szabo, Maria, *Igéreték*, în *Erdely Helikon*, Cluj, Vol.III, nr.1/ianuarie 1930, p.489

Szóllósi,Zsigmond, *A világ asszonyai Budapesten*, în *Magyar Nők Naptár*, Budapest, Mehner Vilmos Konyvkiado, 1914,p.19-25

Tamás, Maria, *A szépség szerelmesei*, în *Dolgozó Nő, Kolozsvár, an. XII, aprilie 1957*, p.12-13

Teodorescu, Petre I., *Femea funcționară, soție de funcționar*, în *Societatea de mâine*, Cluj, An XI, nr. 1-2/ianuarie-februarie 1934, p.18 și 3/martie 1934, p. 28

Toiescu Zamfira, Horvath Iuliana, *Grădinele de copii*, în *Școala Nouă*, Oradea Mare, nr.14/1 oct.1922

Traila, Elia, *Cătră o fiică română*, în *Fenice*, 1867, 3, p. 7

Vântu, GrațIELA, *Grijă consecventă față de munca femeii*, în *România liberă*, 34, nr.9959/27 octombrie 1976, p.1-2

Vântu, GrațIELA, *Participarea activă a femeilor la viața politică, economică și socială. Dezbateri*, în *România liberă*, 34, nr.9779/3 aprilie 1976, p.1-5

Vulcan, Iosif, *Conversare cu cititoarele în Familia*, 1878, 18, p. 119

Xenopol, Adela, *Scrisul feminin în: Revista scriitoarei*, nr. 1, 18 nov. 1926, p. 1

OPERE CINEMATOGRAFICE

Angela merge mai departe (1981, r. Lucian Bratu)

Astă seară dansăm în familie (1972, r. Geo Saizescu)

Bună seara Irina (1980, r. Tudor Măărăscu)

Comoara din vadul vechi (1964, r. Victor Iliu)

Dincolo de pod (1975, r. Mircea Veroiu)

Dragoste lungă de-o vară (1965, r. Horia Popescu)

Dragostea începe vineri (1972, r. Virgil Calotescu)

Drum în penumbră (1972, r. Lucian Bratu)

Duhul aurului (1974, r. Mircea Veroiu)

Gioconda fără surâs (1967, r. Malvina Urșianu)

Golgota (1966, r. Mircea Drăgan)

La porțile pământului (1966, r. Geo Saizescu)

Merii sălbatici (1966, r. Alecu Croitoru)

Moara cu noroc (1957, r. Victor Iliu)

Nunta de piatră (1972, r. Dan Pița)

Orgolii (1981, r. Manole Marcus)

Patima (1979, r. Mihai Iacob)

Răscoala (1966, r. Mircea Mureșan)

Răutăciosul adolescent (1969, r. Gh. Vitanidis)

Sărutul (1965, r. Lucian Bratu)

Stop cadru la masă (1981, r. Ada Pistiner)

Subteranul (1967, r. Virgil Calotescu)

Trecătoarele iubiri (1981, r. Malvina Urșianu)

Vremea zăpezilor (1966, r. Gheorghe Naghi)

Zodia fecioarei (1965, r. Manole Marcus)

BIBLIOGRAFIE

***, *Autour du fil, l'encyclopédie des arts textiles*, Editions Fogdtal, Paris, 1990

***, *La femme et le communisme*, Paris, Edition sociales, 1950

***, *Femeile din toată lumea și-au găsit un drum comun*, București, Comitetul de inițiativă pentru constituirea Federației Democratice a Femeilor din România, 1945

***, *La femme dans la Republique Socialiste de Roumanie*. Meridiane, București, 1974

***, *Omagiu acad. prof. Raluca Ripan*, București, Ed. Academiei, 1966

***, *Les elites. Formation, reconversion, internationalisation*. Actes du colloque de Stockholm (24-26 septembre 1993), Paris, EHESS, 1995

***, *Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982

***, *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, Cultura națională, 1929

Akner, Richard, *Eine Schäßburgerin vor 100 Jahren*, Neubrandenburg, Hog-Schaessburg, 2004

Alexianu, Alexandru, *Mode și veșminte din trecut*, București, Ed. Meridiane, 1971

Berciu, Adina, *O istorie a Universității București (1864-2004)*, București, Ed. Universității, 2004

Blaga Lucian, *Zări și etape*, București, 1968

[Bödy](#), Paul, *Joseph Eötvös and the modernization of Hungary, 1840-1870: a study of ideas of individuality and social pluralism in modern politics*, East European Monographs, 1985

Boia, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, București, Editura Humanitas, 2011

Botez, Calypso, *Problema feminismului*, București, 1920

Bourdieu, Pierre - *Esquisse d'une théorie de la pratique*, Paris, Droz, 1972

Buzatu, Stana, *Condiția femeii – dimensiune a progresului contemporan*, București, Ed. Politică, 1979

Călinescu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Academiei Române, București, 1979

Câncea, Paraschiva, *Mișcarea pentru emanciparea femeii în România 1848-1948*, București, Ed. Politică, 1976

Ceașescu, Nicolae, *Creșterea rolului femeii în viața economică și social-politică a României*, București, Ed. Politică, 1980

Colescu, Leonida, *Statistica știutorilor de carte din România*, București, Institutul de Statistică, 1947

- Cosma, Ghizela , Țirău, Virgiliu (coord.), *Condiția femeii în România în secolul XX. Studii de caz*, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 2002
- Cosma, Ghizela, *Femeile și politica în România. Evoluția dreptului de vot în perioada interbelică*, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 2002
- Cosma, Gizela, Magyari-Vincze Eniko, Pecican,Ovidiu (ed.), *Prezente feminine. Studii despre femei în România*, Cluj, Desire, 2002
- Deliman, Ecaterina, *Femeia, personalitate politică în societatea noastră*, București, Editura Politică, 1977
- Dobszay, László, *A History of Hungarian Music*, Budapest, Corvina, 1993
- Dunăreanu, Elena, *Personalități feminine*, Sibiu, 1975
- Eskenasy, Victor (ed.), *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România II/1*, București, Editura Federației Comunităților Evreiești din România, 1988
- Evans, R. J. ,*The Feminist Movement in Germany 1894-1933*, California, Sage, 1976
- Fabri, Anna, *A nő és hivatása: szemelvények a magyarországi nőkérdés történetéből*, Budapest, Kortas, 1999
- Fabritius-Dancu, Juliana, *Trude Schullerus*, București, [Editura Kriterion](#), 1974
- Ferriere, Auguste, *A propos du college. Recommandations concernant l'hygiene scolaire intellectuelle*, Geneve, Imprimerie Privat, 1892
- Freund, Giselle, *Photographie et Societe*, Paris, Ed. Du Seuil, 1974
- Frunzetti, Ion, *Pictorii bănățeni din secolul XIX*, București, 1957
- Gál Kelemen, *A kolozsvári unitárius kollégium története*, 1935
- Gall, Erno, *Intellectualitatea în viața socială*, București, Ed. Științifică, 1965
- Gemerth, Lisa (ed.), *Writing the history of women's writing*, Amsterdam, KNAW, 2001
- Georgescu, Elena, *Mișcarea democratică și revoluționară a femeilor din România*, Craiova, Scrisul românesc, 1975
- [Gerhard](#), Ute, *Frauenbewegung und Feminismus. Eine Geschichte seit 1789*, München ,Beck-Verlag, 2009
- Gluvacov, Ana, *Afirmarea femeii în viața societății. Dimensiuni și semnificații în România*, București, Ed. Politică, 1975

- Goga, Octavian, *Evoluția artelor plastice în țara noastră*, București, 1938
- Gyani,Gabor, *Parlour and Kitchen: Housing and Domestic Culture in Budapest,1870-1940*,Budapest, Akaprint, 2002
- Gyulai,Pal, *Torma Zsófia levelesladajabol. A leveleket valogatta, bevezetessel es jegyzetekkel ellatta Gyulai Pal*, Bukarest, Kriterion Konyvkiado,1972
- Hagiu, I. , *Dicționar al presei literare românești*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1987
- Iacob, Gheorge; Platon. Alexandru-Florin, *Istoria Universității din Iași*. Iași, Editura Universității "Al.I. Cuza" 2010
- Iancu, Stela, *Ana Conta-Kernbach. Studiu monografic*, București, Ed. Didactică și pedagogică, 1974
- Ionescu, Miron (coord.), *Dicționar de pedagogie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979
- Kalinin, Mihail, *Sfaturi agitatorilor*, București, Ed. Politică, 1959
- Kalinin,Mihail, *Despre înfățișarea morală a poporului nostru*, București, Editura Partidului Comunist din România, 1945
- La femme et le communisme*.Anthologie des grands textes du marxisme, Paris, Editions Sociales,1950
- Lemaire, Gustave William, *La vie de l'aristocratie au quotidien*,Paris,MAP, 1919
- Levy, Robert, *Gloria și decăderea Anei Pauker* , Iași, Editura Polirom, 2002
- Locke, John ,*Câteva idei asupra educațiunii*, trad.G.Coșbuc,București, Socec, 1907
- Lombroso, Gina, *La femme aux prises avec la vie*, Trad. Fr. Henaf, Paris, Payot, 1924
- Mancaș, Mihaela , *Limbajul artistic românesc în secolul XIX*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1983
- Menie, Grégoire, *Le métier de femme*,Paris, Plon, 1965
- Meylan, Theodora, *La coéducation des sexes*,Edition francaise, Paris, Alpeste, 1904
- Mihăileanu, Nicolae, *Istoria învățământului din România. Compendiu*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1971
- Mihăilescu, Ștefania, *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929)*, Iași: Polirom, 2002

Mihăilescu, Ștefania , *Din istoria feminismului românesc. Studiu și antologie de texte (1929-1948)*, Iași, Polirom, 2006

Mihalache, Marin, *Pictura românească în imagini*, București, Meridiane, 1976

Ministere Royale Hongroise des Cultes et de L'Instruction Publique, *L'Enseignement en Hongrie*, Budapest, Imprimerie Victor Hornyansi, 1900

Musnai, László; Nagy, Alpár; Sipos, Gábor, *Teke monográfiája*, Kolozsvár, 1999

Nagy, Beata, *Szerep és alkotás — Női szerepek a társadalomban és az alkotóművészetben* , Debrecen, Csokonai Kiadó, 1997

Nancy Armstrong, *Desire and Domestic Fiction: A Political History of the Novel*, Oxford, Oxford University Press, 1987

Neculau, Adrian (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Iași, Polirom, 2004

Olteanu, Cristina Liana (coord.), *Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială*, București, Politeia, 2003

Pantelimonescu, Vasile, *Statutul evreilor din România*, București, Ed. Ziarului Universul, 1941

Pető, Andrée , *Nohistoriak. A politizáló magyar nők történetéből (1945-1951)* , Budapest, Seneca, 1998

Petrovanu, Magda, *Figuri de chimști români*, București, Editura științifică, 1964

Popeangă, Vasile , *Presa pedagogică din Transilvania (1860-1918)*, București, Ed. Didactică și pedagogică, 1966

Popica, Radu, *Catalogul expoziției retrospective Elena Popea*, Brașov, Muzeul de Artă, 2010

Prunduș , Silvestru Augustin, Plăianu, Clemente , *Catholicism și Ortodoxie Românească – scurt istoric al Bisericii Române Unite* , Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 1994

Puia, Marcel, *Învățământul agronomic românesc*, București, Editura pedagogică, 1985

Rakovszky, Zsuzsa, VS , *the Hungarian George Sand*, Budapest, Magvető, 2011

Rebay, Magdolna, *A leány-középiskolák jogi szabályozása Magyarországon és nemzetközi kitekintésben az 1870-es évektől 1945-ig*, Debreceni Egyetem, 2006

Rusu, Doina , *Membrii Academiei Române (1866-1999). Dicționar*, Ed. Academiei Române, 1999

Săndulescu, Ecaterina; Miller-Verghi, Mărgărita , *Evoluția scrisului feminin în România* , București, 1935

Schüller, Elke, *Marie Stritt - Eine "kampffrohe Streiterin" in der Frauenbewegung (1855-1928)*, Berlin, Helmer, 2005

Sereș, Ion, *Industrie și învățământ tehnic în România*, București, Ed. Tehnică, 1983

Ștefan, I.M.; Firoiu, V, *Sub semnul Minervei. Femei de seamă din trecutul românesc*, București, Editura politică, 1975

Zetkin, Clara, *Zur Geschichte der proletarischen Frauenbewegung Deutschlands*, Berlin, Dietzverlag, 1958

Zlate, Mielu (coord.) , *Psihologia vieții cotidiene*, Iași, Polirom, 1997

ARTICOLE

***, *Die siebenbürgisch-sächsischer Schriftsteller*, în *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Thaur bei Innsbruck, 1993

Doboș, Dan, *Ingerințe în viața universitară românească, 1944-1964*, în *Arhivele totalitarismului*, anul II, nr.4, 1994, p. 30

Dobszay, Tamás-Kocsis Gyula, *Mindennapi élet* ,în *Encyclopaedia Humana Hungarica*, Budapest, 2001, p.35

Fabri, Anna, *Authoress or romantic heroine: the woman in the Hungarian literary world around 1800*, în *Writing the history of women's writing*, Amsterdam, KNAW, 2001, p.49

Gidó, Attila, *School Market and the Educational Institutions in Transylvania, Partium and Banat between 1919 and 1948*. Cluj-Napoca , Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Working Paper, nr.39/2011

Glodariu, Eugenia, *Unele considerații privind mișcarea feministă din Transilvania (a doua jumătate a sec. XIX-lea - începutul sec. al XX-lea)* în *Acta Musei Napocensis*, XX, 1983, p. 232-240

Glodariu, Eugenia, *Aportul femeilor la mișcarea memorandistă*, în AMN, XV, 1978, p. 504-509

Glodariu, Eugenia, *Elena Pop Hossu Longin și mișcarea feministă din Transilvania*, în *Acta Musei Napocensis*, XIX, 1982, p. 487-496

Glodariu, Eugenia, *Emilia Rațiu, reprezentantă de seamă a mișcării femeilor din Transilvania*, în *Potaissa. Studii și Comunicări*, II, 1980, p. 253-254

Gombos, László, *Zenei élet a kiegyezés után (1867-1900)*, în *Encyclopaedia Humana Hungarica*, Vol. VIII, p.327

Gyulai, Pal, *Schliemann-levelek Torma Zsofiához*, în *Korunk*, Kolozsvár, Vol.XXXI, nr.3/ martie 1972

Imre, Sándor, Nagy, László, Schneller, István, *Pedagógia és iskoláztatás 1867-1919 között. Polgári iskolák*, în *A dualizmus korának iskolarendszere és pedagógia törekvései*, Budapest, p.2-3

Ioan, M., *Les caractéristiques sociales et scolaires du public d'une institution de formation de cadres dirigeants en Roumanie (1970-1989)*, în: *Les elites. Formation, reconversion, internationalisation*, Paris, EHESS, 1995

Judit Acsády, *Remarks on the History of Hungarian Feminism*, în *Hungarian Studies Review Special Volume: Women and Hungary*, 1999, publicat online

Keri, Katalin, *Thérèse Brunswick*, în *Femmes pédagogues: De l'Antiquité au XIXe siècle*, Paris, Fabert, 2008

Klemm, Walter, *Geschichte der Pädagogischen Schule im Ursulinenkloster von Hermannstadt*, în [Siebenbürgische Zeitung](#), 25 noiembrie 2005

Nemes, Robert, *Women in the 1848-1849 Hungarian Revolution*, în [Journal of Women's History](#), vol 13, nr.3/2001 ,p.193-207

Popa, Anca, *Emanciparea femeii. Primele reviste românești conduse de femei*, în *Biblioteca și cercetarea*, București, Editura Academiei Române, 2010, p.381-386

Vlassa, Ileana, *Condiția intelectuală a femeii oglindită în discursul pedagogic românesc al secolului al XIX-lea*, în Sargeția, Deva, nr.III/2012, p.290

RESURSE ELECTRONICE

A dualizmus korának iskolarendszere és pedagógia törekvései , magyar-irodalom.elte.hu/.../09.02.html

Ady Endre összes muvei, <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/ady.htm>

Anuarul Socec al României Mari 1924-25, Library of Congress,online catalog, www.loc.gov
> [Researchers](#)

BJ Cluj, *Fondul Petre Pipoș, Date biografice*, bjc.ro/new/index

Cherteș, Aurel, *Școli normale și școli pedagogice din județul Mureș*, Tg. Mureș, 2007, www.pedagogicmures.ro

Colegiul Național Economic „Andrei Bârseanu” Brașov. Istoric, www.colegiuec.ro

Colegiul Național Pedagogic Cluj. Istoric, www.pedacj.ro

Comisariatul Munților Apuseni: corespondență, cereri, procese verbale referitoare la învățământ, www.arhivelenationale.ro

Dicționarul teologilor români, <http://biserica.org/WhosWho/DTR/T/html>

Dictionnaire de pédagogie et d'instruction primaire , gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k24232h

Enciclopaedia Humana Hungarica , www.ehumana.hu

Fabó, Edit , A dualizmus kori magyar karikatúrák és paródiák , www.doktori.hu/index.php?menuid=193.

Far, Sandor, Roman nemzetiségi oktatási törekvése a dualizmus korában, www.sulinet.hu/...romanok.../009_bibliografia

Gidó, Attila, *Viața comunității evreiești din Cluj-Napoca* , missingsince1944.ro/data/ro_GIDO

Grupul școlar „Avram Iancu” Sibiu. Istoric, www.gsais.ro

Grupul școlar Gherla. Prezentare și istoric, www.scoli.didactic.ro

Gyémánt, Ladislau, Învățămintul evreiesc din Transilvania. Perspectivă istorică, adatbank.transindex.ro/inchtm.php?kod=304

History, în Franz Liszt Academy of Music, Official site, www.lisztacademy.hu

*Hungarian Studies Review . Special Volume: Women and Hungary ,1999
<http://regi.oszk.hu/kiadvany/hsr/1999/acsady.htm>*

Institutul de chimie Cluj, institute.ubbcluj.ro/icrr/History

Istoricul școlii generale nr.7 Tg. Mureș, scoli.didactic.ro/scoala_generala_nr_7_tirgu_mures

O scurtă istorie: Grupul școlar „Petru Maior” Reghin, petrumaior.licee.edu.ro

Pagina oficială a Gimnaziului „Alexandru Ceusianu” Reghin, www.pedagogic.mures.ro

Pedagógiai Lexikon , www.pedlexikon.hu

Pesti Divatlap , www.netlexikon.hu/cimszo/pesti+divatlap

[Revue des Deux Mondes, gallica.bnf.fr/ark:/12148/.../date.langFR](http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/.../date.langFR)

Școala de menaj „Regina Maria”, în Istoricul Colegiului Național Bănățean Timișoara, www.colegiul-national-banatean-timisoara

Școala de ucenice a statului Sibiu 1926- 1951, www.arhivelenationale.ro

Școala industrială de fete Dumbrăveni 1923-1949, www.arhivelenationale.ro

Școala medie de agricultură Mediaș 1871, în Istoricul Liceului „Axente Sever” Mediaș, wikimapia.org

Școala Normală Evanghelică pentru Educatoare 1924-1948, www.arhivelenationale.ro

Școala pedagogică de fete Blaj 1924-1956, www.arhivelenationale.ro

Siebenbürgische Zeitung Online, www.siebenbuerger.de/zeitung

Șovrea, Nicolae, *Albești–Feheregyhaza–Weissenkirch. Monografie*,
www.comunitati/mures/albesti

Tarján M., Tamás, Megnyílik az Angyalkert Budán, www.rubicon.hu

Új magyar életrajzi lexikon , mek.oszk.hu/00300/00355/html